

УДК 37.0:37.013(477)

Петренко Наталя
кандидат педагогічних наук,
Миколаївський національний аграрний університет

ОСОБЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ КОМПОНЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В АГРАРНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У запропонованій статті розглянуто проблему професійної компетентності науково-педагогічних працівників фізичного виховання аграрного університету, освітня діяльність яких сприяє розвитку аграрного закладу вищої освіти та спрямована на підвищення якості навчання здобувачів вищої освіти. Висвітлено структуру педагогічної компетентності науково-педагогічного працівника фізичного виховання аграрного університету, яка містить такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-процесуальний, розвивально-виховний, здоров'язберезувальний, комунікативний.

Ключові слова: професійна компетентність, педагогічна компетентність, компоненти педагогічної компетентності: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-процесуальний, комунікативний розвивально-виховний, здоров'язберезувальний, комунікативний, фізичне виховання, науково-педагогічний працівник, освітній процес, аграрний університет.

Петренко Н. Особенности формирования основных компонентов профессиональной компетентности специалистов физического воспитания в аграрном университете. В предлагаемой статье рассмотрена проблема профессиональной компетентности научно-педагогических работников физического воспитания аграрного университета, образовательная деятельность которых способствует развитию аграрного заведения высшего образования и направлена на повышение качества обучения студентов. Освещена структура педагогической компетентности научно-педагогического работника физического воспитания аграрного университета, которая содержит следующие компоненты: мотивационно-ценностный, когнитивно-процессуальный, развивающе-воспитательный, здоровьесберегательный, коммуникативный.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, педагогическая компетентность, компоненты педагогической компетентности: мотивационно-ценностный, когнитивно-процессуальный, развивающе-воспитательный, здоровьесберегательный, коммуникативный, физическое воспитание, научно-педагогический работник, образовательный процесс, аграрный университет.

Petrenko N. Features of the formation of the basic components of professional competence of the physical education specialist at an agrarian university. The proposed article deals with the problem of professional competence of scientific and pedagogical workers of physical education whose educational activity contributes to the development of an agrarian institution of higher education and aims at improving the quality of education of higher education students at such universities. The article illuminates the structure of pedagogical competence of a scientific-pedagogical worker of physical education at an agrarian university; this competence contains the following attributes: motivational-value, cognitive-procedural, developing-educational, health-saving, and communicative. All components of the development of pedagogical competence of scientific and pedagogical workers of higher education institutions combine knowledge, skills, motivations, value orientations, and personal attitudes, and they determine a person's ability to self-realization and self-determination in effective pedagogical activity.

Keywords: professional competence, pedagogical competence, components of pedagogical competence: motivational-value, cognitive-procedural, communicative developing-educational, health-saving, communicative, physical education, scientific-pedagogical worker, educational process, agrarian university.

Вступ. Структура педагогічної компетентності є предметом дослідження вітчизняних вчених (О. В. Овчарук, О. І. Пометун, О. Я. Савченко, С. О. Сисоєва, Л. Л. Хоружа, та ін.) і зарубіжних науковців (І. А. Зимняя, В. В. Краєвський, Д. Равен, В. О. Сластьонін, А. В. Хуторський, та ін.). Проте проблеми щодо педагогічної компетентності науково-педагогічних працівників фізичного виховання аграрного університету та її структури ще недостатньо висвітлені у сучасних наукових дослідженнях.

Теоретичний аналіз наукових джерел щодо моделей та сучасних вимог до професійної підготовки науково-педагогічних працівників фізичного виховання, особливостей формування основних компонентів професійної компетентності фахівця дозволив нам визначити основні структурні компоненти педагогічної компетентності науково-педагогічних працівників фізичного виховання аграрного закладу вищої освіти: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-процесуальний, комунікативний розвивально-виховний, здоров'язберезувальний.

Педагогічну компетентність науково-педагогічних працівників фізичного виховання аграрного закладу вищої освіти можна розглядати як якісну, інтегративну характеристику фахівця, яка об'єднує знання, уміння й навички, а також творче мислення та креативність, готовність йти на ризик і брати на себе відповідальність, критично оцінювати наслідки власної діяльності.

Мета статті: проаналізувати особливість формування основних структурних компонентів професійної

компетентності науково-педагогічних працівників фізичного виховання аграрного університету.

Виклад основного матеріалу. Структура професійної компетентності фахівця, зазначає С. О. Сисосєва, зазвичай визначається як сукупність компонентів, зокрема [8, с. 29]: когнітивного (наявність теоретичних знань у певній предметній галузі); діяльнісного (уміння, що дозволяють здійснювати професійну діяльність); особистісного (володіння прийомами рефлексії і самоусвідомлення та інші професійно важливі якості особистості); мотиваційного (особистісні якості, що визначають мотиви до саморозвитку, здатність навчатися упродовж життя, удосконалювати та поглиблювати професійні знання); комунікативного (сукупність здатностей, що забезпечують ефективність спілкування, роботи в колективі, взаємодію з іншими членами суспільства).

Досліджуючи проблему формування професійної компетентності майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у закладах вищої освіти, Н. С. Сударева, визначила структурні компоненти професійної компетентності майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму, а саме [12, с. 7]: мотиваційний – наявність у здобувачів вищої освіти мотивації до майбутньої професійної діяльності та мотивації на досягнення успіхів у професії, інтересу до процесу навчання; когнітивний – наявність у здобувачів вищої освіти професійно орієнтованих знань; креативно-діяльнісний – наявність у здобувачів вищої освіти спеціальних умінь і навичок, необхідних для діяльності у галузі спортивно-оздоровчого туризму, наявність творчого потенціалу; рефлексивний – наявність у здобувачів вищої освіти самооцінки та критичності стосовно особистісних якостей.

Аналізуючи праці вітчизняних і зарубіжних науковців, Н. Г. Батечко виокремила низку підструктур у структурі професійної педагогічної компетентності фахівця [1, с. 348]: мотиваційну; мотиваційно-ціннісну (смыслову, вольову); мотиваційно-вольову; когнітивну; когнітивно-творчу; професійні (об'єктивно необхідні) педагогічні вміння; змістову; особистісний досвід; ціннісно-смыслову, етичну; процесуальну; діяльнісну; операційно-діяльнісну; комунікативну; інструментально-технологічну; операційну; особистісну; саморегулятивно-вольову (рефлексивну); рефлексивно-перцептивну; саморегулятивну; емоційно-вольову регуляцію процесу і результату вияву компетентності; соціальну.

Спираючись на європейський досвід застосування інформаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, Р. В. Клопов розглядає 4 типи електронної компетенції «e-enablement» професорсько-викладацького складу студентів та адміністративного персоналу [7, с. 50]: електронно-компетентний, ентузіаст, амбівалентний, користувач-початківець. Дослідник акцентує увагу на тому, що реалізація завдань щодо професійної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту потребує формування особистості, яка здатна до плідної професійної праці в сучасних умовах, застосування новітніх інформаційних технологій та володіє не лише системою спеціальних знань, професійних дій і соціальних відносин, а й сформованістю і зрілістю професійно значущих якостей, відповідною кваліфікацією [6, с. 3]. Крім того, як стверджує дослідник, освітні реформи в зарубіжних країнах тісно пов'язані з впровадженням інформаційних технологій у процеси навчання молодого покоління та професійної підготовки фахівців. Більшість зарубіжних країн стратегічним вважають надання комп'ютеризованих робочих місць для ефективного забезпечення неперервної освіти різних груп населення, оснащення освітніх закладів усіх рівнів новітніми поколіннями різноманітних технологічних засобів для модернізації освітніх процесів, створення підґрунтя для набуття необхідних навичок та рівня професійної компетентності у напрямках професійної підготовки [7, с. 50].

Розглянемо зміст кожного із компонентів педагогічної компетентності науково-педагогічних працівників фізичного виховання аграрного університету.

Мотиваційно-ціннісний компонент в структурі педагогічної компетентності відбиває ставлення особи до професійної діяльності, виражене в цільових установках. Мотиваційно-ціннісний компонент характеризує мотивацію до педагогічної діяльності, як реалізації її здоров'язберезувального компоненту, що передбачає використання аксіологічного підходу в педагогічному процесі відповідно до педагогічних та професійних цінностей. Мотиваційно-ціннісний компонент включає мотиви, потреби, ціннісні орієнтації [4].

Вважають, що мотиваційно-ціннісний компонент має відображати здатність особистості проявляти ініціативу, виявляти інтерес в аналізі взаємозв'язків, механізмів діяльності у стосунках із соціальним середовищем, інститутами і суспільством в цілому, наявність у людини намірів, бажань, прагнень досягати або уникати поставлених цілей, здійснювати або утриматися від реалізації певної діяльності [5]. Мотиваційно-ціннісний компонент відображає сформованість мотивації до професійної діяльності, що передбачає розвиток педагогічної компетентності науково-педагогічного працівника фізичного виховання в системі методичної роботи.

Когнітивно-процесуальний компонент відображає оволодіння науково-педагогічними працівниками знаннями, уміннями та навичками необхідними для досягнення професійного становлення власних можливостей і особливостей інтелектуального, духовного і соціального здоров'я. Вдосконалення методів оцінки рівня фізичної підготовленості фізичних якостей здобувачів вищої освіти [10, с. 27].

Когнітивно-процесуальний компонент відображає знання та уміння теоретичного і технологічного характеру: методологічні знання – знання загальних підходів, принципів, закономірностей розвитку, навчання і виховання студентської молоді; теоретичні знання фахової наукової дисципліни; сукупність знань, необхідних викладачу закладу вищої освіти для здійснення посадових обов'язків; знання, які складають основу педагогічної діяльності науково-педагогічних працівників університету; педагогічні знання, їх можливості для розв'язання задач з предметної галузі в освітньому процесі; креативність, гнучкість, критичність, системність, мобільність, оперативність мислення та професійні знання [3, с. 5].

Розвивально-виховний компонент педагогічної компетентності науково-педагогічних працівників фізичного виховання складається з самооцінки творчого потенціалу особистості науково-педагогічних працівників, з володіння педагогічною технікою, оцінки їх емоційного інтелекту та пізнавальних здібностей.

Розвивально-виховний компонент забезпечує вирішення не тільки освітніх, але й виховних завдань. Тільки за умови

розвитку знань здійснюється закономірність: чим великими знаннями володіє здобувач вищої освіти, тим легше йому вчитися [11]. Для розвитку розумових здібностей здобувачів вищої освіти науково-педагогічні працівники повинні володіти наступними знаннями: динаміки становлення трьох основних засобів пізнавальної діяльності: наочних дій, образів, символів; логічних дій над поняттями (визначення, обмеження, узагальнення, розділення); основних особливостей індуктивних, дедуктивних і гіпотетичних висновків, що дозволяє розуміти побудову правильних висновків і гіпотез. Також повинні вміти: створювати проблемні ситуації на заняттях, що вимагають самостійного мислення здобувачів вищої освіти; здійснювати дидактичну переробку наукових методів в методи викладання [9, с. 93].

Розвивально-виховний компонент передбачає готовність до постійного підвищення пізнавального рівня, потребує в актуалізації й реалізації свого особистісного потенціалу, здатність самостійно здобувати нові знання й уміння, здатність до саморозвитку, також єдність методологічних і теоретичних знань, які інтегрують загальні знання в галузі навчально-пізнавальної компетентності; розвивально-виховний компонент – означає забезпечити сукупність умов, атмосферу, як найсприятливішу для прогресивного розвитку свідомості та поведінки. Розвивально-виховний компонент педагогічної компетентності науково-педагогічних працівників фізичного виховання складається з самооцінки творчого потенціалу особистості науково-педагогічних працівників, з володіння педагогічною технікою, оцінки їх емоційного інтелекту та пізнавальних здібностей.

Здоров'язбережувальний компонент відображає комплекс знань, умінь, ставлень та цінностей, які спрямовані на збереження й укріплення здоров'я – свого та оточуючих, на заняттях та в позанавчальний час; впровадження здорового способу життя; та набуття вмінь аналізувати, оцінювати, контролювати власну, особистісну та професійну діяльність щодо здоров'язбереження. Місія науково-педагогічних працівників фізичного виховання в закладі вищої освіти полягає у впровадженні у повсякденний побут здобувачів вищої освіти ідеї здорового способу життя і діяльності, вихованні у здобувачів вищої освіти бажання до виконання систематичних фізичних рухів, залучення до занять фізичною культурою та спортом. Науково-педагогічним працівникам фізичного виховання належить важлива соціальна функція в передачі знань і умінь здоров'язбереження [2, с. 214].

Комунікативний компонент педагогічної компетентності відображає комунікативні уміння й навички, а також здатність до запобігання конфліктам. Комунікативний процес розуміє єдність діяльності, пізнання і спілкування.

Комунікативний компонент відображає соціальну креативність та здатність до самоосвіти і саморозвитку для ефективного здійснення здоров'язбережувальної діяльності.

Комунікативний компонент педагогічної компетентності науково-педагогічних працівників фізичного виховання складається з організаторських, комунікативних здібностей викладачів та їх здатністю запобігати конфліктам.

Висновки. Таким чином будь-який компонент структури педагогічної компетентності науково-педагогічного працівника не може існувати сам по собі, він завжди пов'язаний з більш масштабними системами. Теоретичний аналіз даної проблеми дозволив визначити та висвітлити основні компоненти розвитку педагогічної компетентності науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти, які поєднують знання, уміння, навички, мотиви, ціннісні орієнтації, ставлення особистості та визначають здатність людини до самореалізації та самовизначення в ефективній педагогічній діяльності.

Впровадження тренінгів, методик у освітній процес дозволять сформувати у здобувачів вищої освіти основні компоненти готовності до реалізації освітнього процесу в закладі вищої освіти. Методологія розробки, а також основні критерії даного виду методик та тренінгів можуть застосовуватися в різних областях знань різних спеціальностей аграрного закладу вищої освіти, а також спрямовані на контроль і перевірку рівня готовності особистості за допомогою проведення анкетування, а також за спостереженням за поведінкою здобувачів вищої освіти.

Література

1. Батечко Н. Г. Підготовка викладачів вищої школи в умовах магістратури: теоретико-методологічні засади: монографія / За ред. Я. В. Цехмістера // Національний університет біоресурсів і природокористування України. – К.: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. – 708 с. – С. 154.
2. Бондаренко Т. Є. Визначення структури здоров'язберігаючої компетентності майбутніх вчителів біології / Т. Є. Бондаренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2012. – №1(19). – С. 214-223.
3. Бухальська С. Є. Обґрунтування структури педагогічної компетентності викладача медичного коледжу / С. Є. Бухальська // Педагогічний процес: теорія і практика: збірник наукових праць. – К.: Едельвейс, 2012. – С. 5–12.
4. Головань М. С. Професійна компетентність викладача вищого навчального закладу / М. С. Головань // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: Педагогіка і психологія. Збірник статей. – Ялта: РВВ КГУ, 2014. – Вип. 44. – Ч. 3. – с.79-88.
5. Зазнюк С. С. Психологія мотивації: [навч. посібник] / С. С. Зазнюк. – К.: Либідь, 2002. – 304 с.
6. Клопов Р. В. Інформатизація вищої фізкультурної освіти / Р. В. Клопов // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – № 4. – С 3-7.
7. Клопов Р. В. Використання інформаційних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту в країнах Європейського Союзу / Р. В. Клопов // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Харків: ХДАДМ (ХХП), 2009. - № 4. – С. 50 – 55.
8. Компетентнісно зорієнтована вища освіта: формування наукового тезаурусу / С. Сисоєва // Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри: [монографія] / редкол.: Огнев'юк В. О., Хоружа Л. Л., Сисоєва С. О., Чернуха Н. М., Терентьева Н. О. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – 368 с. – С. 18-45.

- 9 Крупа В. В. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної реабілітації / В. В. Крупа. // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – №27. – С. 93-96.
10. Круцевич Т. Ю. Фізичне виховання як соціальне явище / Т. Ю. Круцевич, В. В. Петровський. Підр. Теорія і методика фізичного виховання / під ред. Т.Ю. Круцевич. – К.: Олімпійська література, 2008. – Т.1. – С. 27-46.
11. Подласый И. П. Педагогика: 100 вопросов – 100 ответов : [учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед.] / И. П. Подласый – М.: ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – 368 с.
12. Сударева Н. С. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму у вищих навчальних закладах: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н. С. Сударева. – К., 2011. – 22 с. – С. 7.

References

1. Batechko N.G. Training of Higher School Teachers in the Magistracy: Theoretical and Methodological Foundations: Monograph / Ed. J. Tsekhmister // National University of Bioresources and Environmental Management of Ukraine. - K.: Edelweiss Publishing Company LLC, 2014. - 708 p. - P. 154.
2. Bondarenko T.E. Determination of the structure of health-saving competence of future biology teachers / T. E. Bondarenko // Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. - Sumy State Makarenko Pedagogical University, 2012. - №1 (19). - P. 214-223.
3. Bukhalska S.E Substantiation of the structure of pedagogical competence of a teacher of a medical college / S.E. Bukhalska // The pedagogical process: theory and practice: a collection of scientific works. - K.: Edelweiss, 2012. - P. 5-12.
4. Golovan M.S. Professional competence of a teacher of higher education institution / M.S. Golovan // Problems of modern pedagogical education. Series: Pedagogy and Psychology. Collection of articles. - Yalta: RVV KSU, 2014. - Vip. 44. - Part 3. - P.79-88.
5. Zaznyuk S.S. Psychology of motivation: [textbook] / S.S. Zaznyuk. – K.: Lybid, 2002. - 304 p.
6. Klopov R.V. Informatization of higher physical education / R.V. Klopov // Theory and methodology of physical education. - 2007. – № 4. – P. 3-7.
7. Klopov, R.V. Use of information technologies in the process of professional training of future specialists in physical education and sports in the countries of the European Union / R.V. Klopov // Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports: Kharkiv: KhDADM (ХХПІ), 2009. - № 4. - P. 50 - 55.
8. Sysoeva S. Competently oriented higher education: formation of a scientific thesaurus / S. Sysoeva // Competently oriented education: qualitative measurements: [monograph] / editorial: Ognevnyuk V. O., Khoruzha L.L., Sisoeva S.O., Chernukha N.M., Terentyeva N.O. - K.: Kyiv. University named after B. Grinchenko, 2015. - 368 p. - P. 18-45.
- 9 Крупа V.V. Pedagogical conditions of formation of professional competence of future specialists of physical rehabilitation / V.V. Krupa. // Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. - №27. - P. 93-96.
10. Krutsevich T.Y., Physical Education as a Social Phenomenon / T. Yu. Krutsevich, V.V Petrovskiy. Theory and Methods of Physical Education / Ed. T.Yu. Krutsevich. - K.: Olympic Literature, 2008. - Vol. 1. - P. 27-46.
11. Podlasy I.P. Pedagogy: 100 questions - 100 answers: [textbook for students of higher education institution] / I.P. Podlasy - M.: VLADOS-PRESS, 2001. - 368 p.
12. Sudareva N.S. Formation of Professional Competence of Future Specialists in Sports and Health Tourism in Higher Educational Institutions: autor. diss. for the science degree of Cand. of ped. Sciences: Specialty. 13.00.04 "Theory and Methods of Vocational Education" / N.S. Sudareva. - K., 2011. - 22 p. - P. 7.

УДК:378.011.3-052:796

Петрица П. М.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту
асистент кафедри фізичного виховання
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль
Осін Н. Б.
магістр з фізичного виховання та спорту
асистент кафедри фізичного виховання
Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка, м. Тернопіль

СУЧАСНІ ЗАСОБИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються питання, пов'язані з застосуванням засобів флорболу у процесі фізичного виховання студентів закладу вищої освіти. Характеризується фізичне виховання як багатогранний процес і для досягнення найкращого результату потребує цілеспрямованої роботи з використанням сучасних засобів фізичного виховання. Аналіз досліджень з фізичного виховання студентів показав поширення і зростаючу зацікавленість гри у флорбол, яка обумовлює необхідність створення навчальних програм та методичних розробок з цього виду спорту. Автори подають аналіз деяких досліджень фізичного виховання з використанням гри у флорбол, як ефективного засобу фізичного виховання студентів закладу вищої освіти. В результаті дослідження встановлено, що у процесі занять фізичного виховання студентів використання гри у флорбол сприяє формуванню рухових навичок, активному розвитку фізичних якостей, вихованню морально-вольових якостей, вдосконаленню функціональної діяльності організму, забезпеченню